

N:o 36.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 April 1878, kl. 5 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af framlagdt förslag till förordning angående jernvägs- och kanalaktiebolag.

Uti en till Lag-Utskottet öfverlemnad motion, N:o 24 i Första Kam-maren, har Herr *A. O. Wallenberg* anført, att, då begge statsmakterna gemensamt främjat bildandet af jernvägsbolag på den mindre säkra grunden af ett ringa eget kapital i jemförelse med de för jernvägens byggande upplånade medel, det ock vore statsmakternas pligt att göra något för att betrygga obligationsinnehafvarnes sakrätt i den egendom, hvaruti deras, ofta enda, sparpennning blifvit nedlagd, samt på grund häraf och då ej mindre de för enskilda jernvägsbyggnader beviljade statslån, än äfven de för samma ändamål upptagna obligationslån uppginge till högst betydliga belopp, motionären föreslagit, "det Riksdagen behagade för sin del besluta en lag af följande innehåll:

§ 1.

1:o) Med *jernvägsaktiebolag* förstås i denna författning aktiebolag, som, enligt dess af Kongl. Maj:t fastställda bolagsordning, har till uteslutande ändamål att anlägga eller eljest förvärfva och med egen materiel trafikera viss i bolagsordningen uppgifven jernväg.

2:o) Under *kanalaktiebolag* inbegripes *dels* aktiebolag, som enligt dess af Kongl. Maj:t fastställda bolagsordning, har till uteslutande ändamål att anlägga eller eljest förvärfva kanalverk samt hålla detsamma tillgängligt för

Bih. till Riksd. Prot. 1878. 7 Saml. 21 Häft.

allmän trafik, *dels* sådana före Kongl. förordningen angående aktiebolag den 6 Oktober 1848 tillkomna bolag, som hafva nyss nämnda ändamål.

3:o) Aktiebolag kan hos sig förena egenskaperna af *jernvägs- och kanalaktiebolag*.

§ 2.

1:o) Jernvägs- eller kanalaktiebolag, till hvars anläggningar den erforderliga marken till större eller mindre del blifvit förvärfvad eller skall förvärfvas enligt gällande författning om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, må icke till annat bolag, kommun eller enskild person *fri-villigt öfverlåta* sin fasta egendom eller någon del deraf, utan att Kongl. Maj:t gifvit lof dertill, ej heller må sådant bolag genom köp, skifte eller gåfva *förvärfa* fast egendom, som är med in-teckning belastad; och vare förty lagfart å sådana afhandlingar förbjuden.

2:o) Jernvägs- eller kanalaktiebolag, som häftar i skuld, hvarför för-månsrätt enligt 4—7 §§ eger rum, må icke å annan öfverlåta sin fasta egen-dom eller någon del deraf. Sker det, vare utan verkan, ändå att Konungen, efter hvad i 1:a punkten sagdt är, gifvit lof dertill.

3:o) Jernvägsaktiebolag, hvarom i 1:a punkten sägs, kan ej med laga verkan pantsätta sin lösa egendom.

§ 3.

1:o) Jernvägs- eller kanalaktiebolags fasta och lösa egendom kan ej för gäld *utmätas* eller *i qvarstad sättas*.

2:o) Om jernvägs- eller kanalaktiebolag gäller hvad i 4 § konkurs-lagen om *köpman* sagdt är.

3:o) Visas omständigheter, på grund hvaraf antagas kan, att jernvägs-aktiebolag afhändt sig rörlig materiel till den omfattning, att jernvägens trafikförmåga inskränkes, utan att sådant af rörelsen föranledes, eger ock borgenär, ändå att hans fordran ej förfallen är, söka, att bolagets egendom afträdas må, efter som i konkurslagen sägs.

§ 4.

Har jernvägs- eller kanalaktiebolag, till hvars anläggningar den erforderliga marken till större eller mindre del blifvit förvärfvad eller skall förvärfvas enligt gällande författning om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, blifvit i konkurstillstånd försatt, skola i fråga om *borgenärernes rätt och företräde för hvar annan till den gäldbundna egendomen* 17 kap.

Handelsbalken { med dertill hörande författningar ej tillämpas, utan njute bolagets samtliga borgenärer sin betalning ur all bolagets egendom i den ordning dem emellan, som här nedan bestämmes.

§ 5.

- 1:o) Först njuta bolagets betjente och tjenstehjon deras lön för sista året.
- 2:o) Dernäst har kronan företräde för all ränta, tionde eller annan afgäld af bolagets fasta egendom, den der ej stått längre inne än tre år, äfvensom för bolagets utskylder sista och löpande året, de der ej för fast egendom utgå.
- 3:o) Sedan ega de, som lemnat bolaget försträckning till jernvägs eller kanals anläggning eller förvärfvande eller jernvägsaktiebolag försträckning till rörlig materiel, att utbekomma sina fordringar med ogulden ränta.
- 4:o) Lika rätt med de under 3:o omförmälda borgenärer tillkommer dem, hvilkas fordringar grunda sig på ersättningsanspråk för skada, som genom bolagets trafik uppkommit och är af beskaffenhet att böra af bolaget godtgöras.
- 5:o) Sedan förenämnde borgenärer blifvit godtgjorde, ega öfrige borgenärer med undantag som i 6:e punkten sägs, att njuta betalning för sina fordringar med ränta, der sådan eger rum.
- 6:o) Böter hafva minsta rätt.
- 7:o) Räcker bolagets egendom för borgenärerne ej till, njuta de, som lika rätt med hvarannan hafva, betalning hvar i förhållande till sin fordran.

§ 6.

Förmånsrätt efter 3:e punkten i nästföregående § tillkommer:

- 1:o) kronan för de till jernvägs eller kanals anläggning eller jernvägs-materiels anskaffande lemnade försträckningar;
- 2:o) kommuner och landsting för de till samma ändamål lemnade försträckningar;
- 3:o) kommuner och landsting, som med Kongl. Maj:ts tillstånd iklädt sig ansvarighet för bolagets skuldförbindelse, med afseende å det belopp, som kommunen eller landstinget på grund af sin berörda ansvarighet redan utgifvit eller är förbundet att framdeles utgifva;
- 4:o) innehafvare af bolagets obligationer.

§ 7.

- 1:o) Borgenärer, som enligt § 5 hafva samma företrädesrätt framför andra borgenärer och hvilkas fordringar tillkommit förr, än denna författ-

ning utfärdades, hafva företräde framför de borgenärer af samma slag, hvilkas fordringar tillkommit efter författningens utfärdande, och ega sins emellan lika rätt, der ej vissa skuldförbindelser eller obligationer innehålla, att deras innehafvare skola hafva sämre rätt än andra, i hvilken händelse dessa bestämmelser lända till efterrättelse.

2:o) Borgenärer, som enligt § 5 hafva samma företrädesrätt framför andra borgenärer och hvilkas fordringar tillkommit efter det denna författning utfärdades, hafva sins emellan den rätt till betalning, att de, hvilkas fordringar tillkommit förr, hafva företräde framför dem, hvilkas fordringar tillkommit senare.

3:o) Med afseende å stadgandena i föregående punkter, skola kronans, kommuners och landstings fordringar på grund af försträckning anses hafva tillkommit å den dag, då skriftligt låneafstal mellan dessa och gäldbundna bolaget upprättades, kommuners och landstings fordringar på grund af ansvarighetsförbindelser å den dag, dylik förbindelse ingicks, obligationsinnehafvares fordringar å den dag obligationen är dagtecknad, samt skadeersättningsanspråk å den dag, skadan inträffade.

§ 8.

1:o) Med *obligation* förstås i denna författning tryckt skuldförbindelse, stäld till innehafvaren att betalas genom utlottning eller inköp under viss amorteringstid, ej understigande 10 och ej öfverstigande 40 år, samt försedd med räntekuponger förfallande å vissa tider.

2:o) Jernvägs- och kanal-aktiebolag må ej hädanefter utan Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd utfärda obligationer.

3:o) På Kongl. Maj:t ankommer att efter omständigheterna förordna under hvilka vilkor rätt att utfärda obligationer kan jernvägs- eller kanal-aktiebolag medgifvas, samt låta dessa vilkor kungöras.

4:o) På Kongl. Maj:t ankommer likaledes att föreskrifva nödig kontroll mot öfverskridande af den rätt till obligationers utfärdande, som kan blifva jernvägs- eller kanal-aktiebolag medgifven.

5:o) Kongl. Maj:ts beslut, hvarigenom rätt till utfärdande af obligationer meddelas visst jernvägs- eller kanal-aktiebolag samt kontroller med afseende derå föreskrifvas, skola kungöras på sätt om allmänna förfatningar är stadgad.

6:o) Utfärdar jernvägs- eller kanal-aktiebolags styrelse obligationer utan Kongl. Maj:ts tillstånd, skola den eller de, som å bolagets vägnar undertecknat obligationen, en för alla och alla för en, stå i personlig betalningsskyldighet för obligationens innehåll och föreskrifna beloppet vara vid

anfordran till betalning förfallet, ehvad obligationerna än må innehålla om annan förfallotid.

§ 9.

1:o) Varder jernvägs- eller kanal-aktiebolag försatt i konkurs och häftar det i gäld, hvarför förmånsrätt enligt 4—7 §§ eger rum, åligger det konkursdomaren att å inställeledagen höra de förmånsrättsegande borgenärerne, huruvida de ibland dem, som hafva sins emellan lika rätt, vilja låta sin rätt i konkursen bevakas genom ett eller flera *gemensamma ombud*.

2:o) Om dervid de borgenärer, som tillsammans innehafva största beloppet af de fordringar, hvilka sinsemellan hafva lika rätt och blifvit i konkursen bevakade, förena sig om utväljande af ett eller flera ombud, eger detta eller dessa ombud uteslutande behörighet att i konkursen föra talan för alla de borgenärer, som hafva lika förmånsrätt med dem, af hvilka ombudet eller ombuden blifvit valda.

3:o) Ombud, hvilka blifvit valda efter hvad här ofvan sägs, ega jemväl att å sina hufvudmäns vägnar ingå förlikning och ackord i konkursen äfvensom sluta aftal om öfvertagande af gäldbundna bolagets tillgångar i likvid för hufvudmännens fordringar, dock utan att dessa må med ytterligare betalningsskyldighet belastas.

4:o) Aftal af sistnämnda beskaffenhet gälla äfven till förmån för de borgenärer, hvilka icke bevakat sina fordringar i konkursen, men hafva lika förmånsrätt med dem, som ombuden valt.

5:o) Vill borgenär, som ej bevakat sin fordran, begagna sig af aftal, hvarom i 4:e punkten sägs, åligger honom att inom viss tid, som af ombudet eller ombuden kungöres i allmänna tidningarne och ej må sättas kortare än en månad från aftalets slutande, gifva sin afsigt tillkänna, vid äfventyr att eljest varda från delaktighet i aftalet utesluten.

§ 10.

1:o) Har jernvägs- eller kanal-aktiebolag vid utfärdandet af denna författning skuldförbindelse utelöpande, hvilken, utan att uppfylla de i 6 och 8 §§ stadgade vilkor för förmånsrätt, icke förfaller till betalning inom sex månader från författningens utfärdande eller är stäld på längre uppsägnings-tid än sex månader, skall sådan skuldförbindelse icke dess mindre vara förfallen till betalning sex månader efter det uppsägning hos bolagets styrelse skett. Samma uppsägningstid gälle ock i ty fall mot bolagets löftesmän.

2:o) De i 4—7 §§ meddelade bestämmelser angående förmånsrätt i vissa jernvägs- eller kanal-aktiebolags konkurser skola icke vinna tillämpning i

de konkurser, som börjas inom ett år från denna författnings utfärdande, utan gälle i dessa hvad som är i 17 kap. Handelsbalken med tillhörande författningar stadgadt.

3:o) I de delar, som icke omförmälas i näst föregående punkt, träder denna författning i kraft, så snart den blifvit vederbörligen kungjord.“

Sedan byggandet af enskilda jernvägar inom vårt land tagit en allt större och större utsträckning, har ock den svårlösta frågan om utfinnande af någon laglig form att för dem, som till sådant byggande försträckt kapital, i jernvägen bereda säkerhet blifvit ett föremål för lagstiftningens uppmärksamhet.

Det af dåvarande lagbyrån utarbetade förslag till förordning angående inteckning i fast egendom innefattade uti 16 § förbud deremot, att jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning, hvartill marken till större eller mindre del blifvit förvärfvad enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, finge med inteckning belastas. Lagbyrån anförde flera omständigheter, hvilka enligt dess mening utvisade, att inteckningsförfarandet med dess förutsättningar och former icke lämpade sig för ifrågavarande anläggningar. Säkerhet för de obligationer, som utgäfves för de till anläggningarnes åvägbringande försträckta kapital, borde derföre sökas på annat sätt, särskildt genom tryggande bestämmelser vid meddelandet af koncessionen för anläggningarne och af tillåtelsen att för dem exproprieras mark samt vid fastställelsen af bolagsordning för de bolag, som verkstälde anläggningarne och af dem blefve egare. Men ett oeffergifligt vilkor för att trygghet sålunda skulle kunna beredas, vore, att anläggningarne ej kunde för andras räkning belastas med inteckningar, som skulle göra hvarje åtgärd för beredande af trygghet åt obligationsinnehafvarne maktlös; och i anledning häraf hade ett allmänt förbud att inteckna detta slags anläggningar blifvit i förslaget infördt. Till följd af anmärkning inom Högsta Domstolen vid förslagets granskning derstädes erhöll emellertid ifrågavarande 16 § i den Kongl. propositionen till 1875 års Riksdag en förändrad lydelse, enligt hvilken det meddelade förbudet mot inteckning afsåg endast "inteckning enligt denna lag"; och utgör detta af Riksdagen antagna stadgande utgångspunkten för de lagstiftningsförsök i ämnet, hvilka derefter skett.

Med anledning af en vid 1876 års riksdag väckt motion i ämnet afgaf Utskottet förslag till "förordning angående pantsättning af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning", af innehåll, att, om aktiebolag,

som erhållit tillstånd till anläggning af jernväg med rätt att förvärfva dertill erforderlig mark enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, ville i jernvägsanläggningen bereda säkerhet för lån till visst belopp samt i sådant ändamål hos Konungen gjorde ansökan, Konungen, derest han funne skäl att ansökningen bifalla, skulle derom utfärda allmän kungörelse, hvarefter innehafvare af de för lånen utgifna förbindelser skulle i all sådan till jernvägen hörande fast egendom, som ej finge med inteckning enligt förordningen den 16 Juni 1875 belastas, i den mån samma egendom vore eller blefve af bolaget förvärfvad, ega *panträtt*, såsom vore *inteckning beviljad*, men dock utan att förnyelse erfordrades, samt i bolagets till jernvägen och dess drift hörande lösegendom *enahanda förmånsrätt*, som *förlagsman i det, som med förlaget tillverkadt vore*; och skulle derest af Konungen säkerhet beviljades för flera lån, det lån ega företråde, hvarom kungörelse först blifvit utgifven. Hvad sålunda vore stadgadt, finge ej lända till förfång för fordran, som före författningens utfärdande uppstått, och hade för sådan fordran säkerhet i anläggningen blifvit utfäst, skulle den fordran ega företråde framför annan, hvarför pantsättning enligt författningen meddelats. Författningen skulle slutligen gälla äfven om sådan aktiebolag tillhörig kanal eller annan anläggning, som ej finge med inteckning enligt förordningen den 16 Juni 1875 belastas. Detta Utskottets förslag blef af Riksdagen bifallet och i underdänig skrifvelse den 9 Maj 1876 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt, men, sedan Högsta Domstolen, öfver Riksdagens förslag hörd, mot det samma anmärkt, bland annat, att det icke syntes lämpligt att, på sätt i förslaget skett, i strid mot lagstiftningens allmänna principer medgifva stiftandet af panträtt uti egendom, som vid pantsättningstillfället ej vore i pantgifvarens ego, samt att de stadganden i förslaget, hvilka vore afsedda att ordna äldre långgifvares förhållanden till dem, som efter författningens utfärdande försträckte penningar, kunde leda till rättsvidriga följder, fann Kongl. Maj:t, jemlikt nådig skrifvelse den 12 Januari 1877, sig ej böra godkänna Riksdagens förslag.

Vid ofvan nämnda granskning hade Högsta Domstolens fleste ledamöter uttalat den åsigt, att en tillfredsställande säkerhet för de i förslaget afsedda lån kunde vinnas, utan rubbning af lagens allmänna grunder, genom att meddela blott *förmånsrätt* i stället för panträtt, på sätt jemväl inom Riksdagen af åtskillige ledamöter blifvit satt i fråga, och sedan vid 1877 års riksdag en motion i sådan syftning blifvit väckt, framlade Utskottet med hufvudsakligt tillstyrkande af denna ett förordningsförslag, innehållande följande bestämmelser: *att*, om aktiebolag, hvars ordning blifvit af Konungen faststæld, och som erhållit tillstånd till anläggning af jernväg med rätt att förvärfva dertill erforderlig mark enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, ville bereda säkerhet i jernvägsanläggning-

gen för lån till visst belopp, sådant kunde ske genom en af Konungen efter pröfning af gjord ansökan utfärdad offentlig kungörelse; i hvilket fall innehafvare af de för lånen utgifna förbindelser skulle uti den till jernvägsanläggningen hörande fasta och lösa egendom ega förmånsrätt enligt 17 kap. Handelsbalken näst efter utskylder till kronan, de der ej för fast egendom utginge; *att*, der sådan förmånsrätt blifvit för flera lån beviljad, den långifvare skulle ega företräde, som säkerhet först vunnit; *att* den beviljade förmånsrätten ej finge lända till förfång för fordran, som uppstått innan förordningen utfärdades, eller till minskning i den bättre rätt, som lagligen kunde sådan fordran tillkomma; *att*, intill dess det lån, för hvilket förmånsrätt enligt förordningen beviljats, blifvit till fullo guldet, bolaget icke skulle ega rätt att utan Konungens lof afyttra den till jernvägsanläggningen hörande fasta egendom, eller någon del deraf, och skulle, om detta oaktadt sådant skedde, öfverlåtelsen vara ogiltig; *att*, derest ofvannämnda fasta egendom, hvilken icke finge delvis utmätas, blefve i sin helhet utmätt, eller så mycket af bolagets lösa egendom afyttrades eller för annan borgenärs fordran pantsattes eller utmättes, att skälig anledning vore att befara, att den återstående egendomen ej blefve för anläggningens drift tillräcklig, innehafvare af förbindelse, hvarför säkerhet enligt förordningen blifvit gifven, egde söka konkurs å bolaget; *att* Konungen kunde vid pröfning af ansökningen till betryggande af fordringsewares rätt meddela särskilda bestämmelser utöfver hvad förordningen innehöller; samt *att* förordningen äfven vore tillämplig beträffande förmånsrätt i kanal och annan sådan anläggning, som ej finge med in-teckning enligt Kongl. förordningen den 16 Juni 1875 belastas. Detta Utskottets förslag blef af båda Kamrarne ogilladt, enligt hvad mot det samma framställda anmärkningar synas utvisa, hufvudsakligen på grund deraf, att den föreslagna inskränkingen i bolagets rätt att förfoga öfver sin egendom, ehuru betingad af föreskriften, att endast förmånsrätt, men ej panträtt i denna egendom kunde borgenär tillerkännas, ansågs skola, derest den antoges, komma att ytterst menligt inverka på bolagets verksamhet; att den åt innehafvare af förbindelse, hvarför säkerhet i anläggningen erhållits, medgifna rätt att vid inträffande förlägenhet för bolaget genast få det samma försatt i konkurstillstånd, hvilken rätt jemväl måste blifva en följd af förmånsrättsprincipens tillämpning, icke ansågs stå i öfverensstämmelse med konkurslagens stadganden och komma att leda till uppenbara vådor, samt att förslaget icke gäfvade verklig säkerhet för de betydliga statslån, som redan lemnats till understöd åt enskilda jernvägsanläggningar.

De mot 1877 års förslag framställda anmärkningar äro i allmänhet i lika och i vissa fall i ännu högre grad tillämpliga å det nu föreliggande; och, enär det är af den största vikt, att de nya rättsförhållanden, som uppstått genom de enskilda jernvägsanläggningarne och de för dessas åstadkom-

mande upptagna lån, varda på ett för såväl staten som öfrige långifvare rättvist och ändamålsenligt sätt ordnade, men de skiljaktiga åsigter, hvilka, enligt hvad den af Utskottet lemnade redogörelse för frågans utveckling utvisar, inom Riksdagen gjort sig gällande beträffande de grunder, på hvilka en lagstiftning i ämnet bör byggas, gifva Utskottet anledning att antaga, det frågan icke kan vinna sin lösning, innan den undergått den omsorgsfulla och fullständiga behandling, som endast genom dess hänskjutande till Kongl. Maj:t kan erhållas, får Utskottet med anledning af motionen vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag i förevarande ämne.

Stockholm den 30 April 1878.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. GEGERFELT.

Reservation:

af Herr Grefve *Mörner*.

Herrar *Magnus Jonsson* och *Anders Persson* hafva begärt få här antecknadt, att de på grund af undfångnen ledighet varit från riksdagen frånvarande, då denna fråga i Utskottet handlades, samt Herr *Stråle*, att han i nämnda handläggning icke deltagit.